

TYSK LISTIGHET MISLYKTES

Tysk bataljonssjef forsøkte å «kidnappe» to norske feltbataljoner under krigen i Narvik-avsnittet 1940.

Av Oslo Militære Samfund's innbudte medlem oberst Otto Munthe-Kaas og vernepliktig major Andreas Hauge

Major Andreas Hauge.

Under et besøk i Østerrike i februar 1977, i forbindelse med samling av underlagsmateriale til et arbeide om kampene ved Narvik i 1940, kom jeg over en krigsberetning om «3. bergjegerdivisjon» «ODYSSÉ EINER GEBIRGES DIVISION» av Karl Rulf. (Utgitt på Leopold Stocker Verlag Graz, Stuttgart).

På sidene 114—116 gjengis en meget interessant rapport fra major Hans von Schleebügge om hans aggresjon mot sin norske motstander umiddelbart etter å ha fått nyss om at nordmennene tidlig 9. juni hadde innledet våpenstillstands-forhandlinger. Nu visste jeg at Schleebüggens «opposite», daværende major Munthe-Kaas også hadde skrevet en tjenestlig rapport om episoden (gjengitt i hans bok om

«Krigen i Narvik-avsnittet 1940»), og jeg mente at en sammenstilling av de to rapporter kanskje kunne interessere Norsk Militært Tidsskrifts lesere. Men jeg trengte en bakgrunn for episoden, og den ba jeg oberst Otto Munthe-Kaas å skrive for meg, samt stille sin rapport til min disposisjon. Meget imøtekomende har han gjort det og for det takker jeg som best.

Orientering:

Hitlers angrepsgruppe mot Narvik 9. april 1940 sto under kommando av generalmajor Eduard Dietl, sjef for 3. Bergjegerdivisjon. På 10 moderne jagere førte han bare med seg ett av sine to regimenter. Det var 139 Bergjegerregiment under oberst A. Windisch. Av hans tre bataljoner erobret den ene Nar-

vik, og de to andre Bjerkvik og den nærliggende ekserser- og mobiliseringsplass for Nord-Hålogaland Infanteriregiment nr. 15 Elvegårdsmoen. Det er disse to bergjegerbataljoner — benevnt Windisch-gruppen — som 6. Divisjon under generalmajor Carl August Fleischer tok kampen opp med etter en tidkrevende mobilisering, fulgt av troppe-sammendragning og oppmarsj til fronten.

Windisch-gruppens oppdrag var hurtigst mulig å ta Setermoen i Bardu, Troms Infanteriregiment nr. 16's ekserser- og mobiliseringsplass.

Umiddelbart etter at en operasjonsbase var opprettet og sikret på Elvegårdsmoen, sendte Windisch-gruppen en bataljon nordover langs riksvei 6. Den kom uhindret frem til fjellovergan-

gen mellom Gratangen og Salangen (ca. 15 km, til Setermoen var distansen 59 km). Der ble bataljonen stanset av den tidligere oppsatte norske nøytrali-

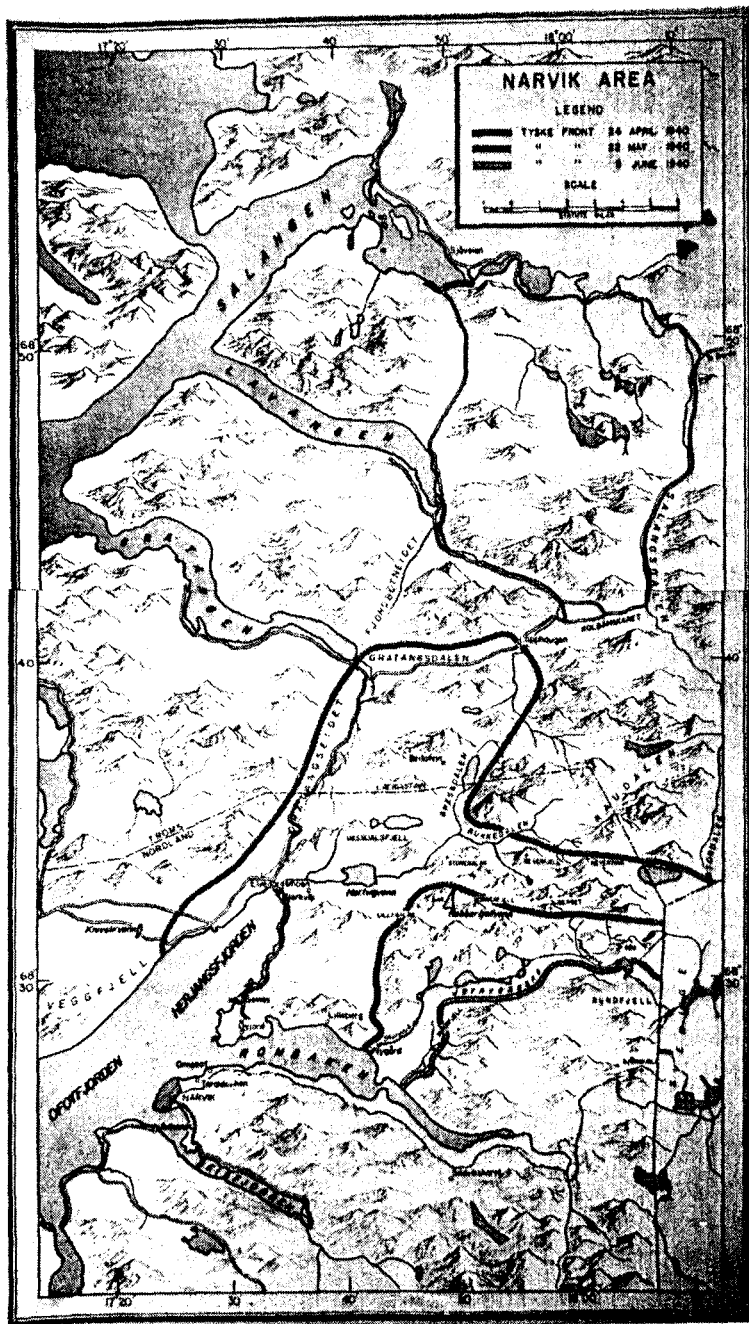
tetsvakt, og lenger nord kom ikke tyskerne.

6. Divisjon var krigsoppsatt med to feltbrigader med hvert sitt operasjonsfelt. 7. feltbrigade

skulle trenge sørover fra Gratangen mot Bjerkvik og Elvegårdsmoen i fjellmassen langs riksveien, mens 6. feltbrigade parallelt skulle rykke sørover i de to dalfører østenfor: Gressdalen og Randalen. Det er 6. feltbrigades to feltbataljoner, I/IR 16 og II/IR 16 vi her får med å gjøre.

De forannevnte 10 tyske jager ble ødelagt av britiske flåtestyrker i sjøslag 10. og 13. april. De allierte britiske, franske og polske styrker begynte sine landangrep på den tyske front Bjerkvik—Narvik—Ankenes for alvor 13. mai, med gjenerobringen av Bjerkvik og Elvegårdsmoen. Etter en måneds uavbrutte, harde kamper, vesentlig i sne-dekket høyfjellsterreng, hadde 6. divisjon på sin front drevet Windischgruppen ca. 30 km tilbake, slik at general Dietls slitne tropper 1. juni sto med ryggen til den norsk-svenske grense i Rundfjell-/Bjørnfjell-traktene. Etter Narviks fall 28. mai var de tyske forsvarere av Narvikhalvøya og Ankeneshalvøya på full retrett mot Bjørnfjell forfulgt av franske og polske tropper.

Stillingen for tyskerne var nå så kritisk at general Dietl imøteså nederlaget, med rømming over til Sverige, hvor fire jernbanetog sto ferdig til hjemtransport av Hitlers «Helden von Narvik». Men slik skulle det ikke gå. Dietl ble avlastet sin frykt ved et signal fra «Det britiske krigskabinett» til øverstkommanderende for den allierte ekspedisjonsstyrke, flåteadmiralen jarlen av Cork and Orrery, med ordre om å forberede *total evakuering av styrken* — ca. 25 000 mann. De trengtes til avvergelse av den truende, tyske invasjon av Storbritannia. Churchills plan om å få tak i den svenske jernmalm var oppgitt til fordel for selvforvar. Evakueringsordren som trolig nådde Lord Cork 25. mai

Bataljonsstaben II/I.R.16 forlater som siste gruppe slagfeltet natt til 10. juni 1940. Passerer her vannskillet mellom Nevertind (bildet) 1426 m og Neverfjell 985 m.

hadde sluttordre: Den norske regjering måtte ikke underrettes. Dette ledet til at særdeles kostbar tid gikk tapt for Fleischer som 22. mai hadde beordret midlertidig stans i fremrykningen — dels for å gi troppene en velfortjent pust i bakken og dels for påkrevet omlegging av forsyningslinjene. Først etter Narviks gjenerobring 28. mai ble operasjonene mot Rundfjell-/Bjørnfjell-området fortsatt.

31. mai ble den britiske evakueringsordre godkjent av «Øverste allierte krigsråd» i Paris. Dagen etter ble Den norske Regjering underrettet, men med påbud om absolutt taushet nedad om evakueringen inntil denne var endt. Dog ble general Fleischer og hans stabssjef 4. juni satt inn i situasjonen, ettersom det innlysende trengtes planleggingsarbeide og ordreutsteder for utsendelse til de norske tropper for den kritiske tid etter endt evakuering.

At Regjeringen gikk med på å holde situasjonen skjult for sine kjempende avdelinger er ikke lett å forsone seg med. Den selv

var holdt uorientert i en uke om de alliertes beslutning om å forlate slagfeltet, og nu lot den seg ytterligere lamme i sin egen krigføring gjennom taushet overfor frontsjefene. Følgene måtte bli skjebnesvangre.

4. juni var forannevnte søsterbataljoner, som hittil hadde operert med flere kilometers luke, trukket sammen i *Kubergtrakten* for et fellesangrep fra nord mot Dietls østligste forsvarsstillinger. Såvidt man viste var angrepet koordinert med et fransk-polsk angrep fra syd, men hva man ikke visste, var at de polske og franske tropper allerede 30. mai hadde stanset sin fremrykning for å forberede sin evakuering. Imidlertid hadde tett og kald fjellskodde lagt seg over slagfeltet og hindret enhver bevegelse. Først tidlig 8. juni kunne angrepet innledes fra norsk side. Det ble straks etter stanset ved telefonisk ordre fra 6. feltbrigade som samtidig forordnet forberedelser til tilbakemarsj etter nærmere ordre. Slik gikk det til at frontsjefene først 15 døgn etter London-kabinettets

evakueringsbeslutning fikk rede på at de alliertes land-, sjø-, og flystyrker alt var langt tilhavs, og at vår Konge, Kronprins og Regjering hadde måttet forlate landet den 7. juni med Storbritannia som mål. De allierte hadde nemlig ikke bare pålagt Regjeringen taushet om evakueringen, men også nøye innprentet at den *ikke* måtte regne med hjelp — det være seg av våpen, ammunisjon, materiell etc. — om den aktet å føre sin forsvarskamp videre på egen hånd, med sine begrensede norske ressurser.

Regjeringen fant ikke å kunne ta ansvaret for en fortsatt krigføring. De ga derfor rikets forsvarssjef, generalmajor Otto Ruge fullmakt til å innlede våpenstillstands-forhandlinger med den tyske krigsmakt. Ruge ville ikke vite av noen kapitulasjon på slagfeltet og beordret derfor — før han tok kontakt med tyskerne — *rask hjemmarsj med demobilisering av alle sine tropper*.

Det var dette kritiske tidspunkt for de norske bataljoner, med oppbrudd og avmarsj — altså i en *kampdyktig situasjon* — som en fiendtlig, foretagsom major fant egnet for en krigslist, som heldig gjennomført — kunne ha skaffet ham en fjær i hatten, *hvis* han kunne komme tilbake til eget terreng med en tilfangetatt og avvæpnet feltbrigades kampstyrke. Til hans rådighet sto et nettopp ankommet, luftbåret fallskjermjegerkompani.

Nu, til rapportene. Først den norske fra major Otto Munthe-Kaas. *Sjef for II bataljon av infanteriregiment nr. 16.*

*Major Otto H. Munthe-Kaas
Sjef for II/IR 16*

«Mens de to bataljoner av Troms infanteriregiment traff sine forberedelser for tilbake-

trekningen, kom det 9. juni kl. 0800 to parlamentærer fra en av nevnte gruppes 1. bataljoner til II/IR 16's Ko med den underretning at Kong Haakon og Den norske Regjering hadde kapitulert og befalt at all kamp mot de tyske tropper straks skulle opphøre, og at de norske avdelinger skulle nedlegge våpnene og føres som fanger til Bjørnfjell, hvorfra bataljonssjefen pr. jernbane ville bli ført til den tyske øverstkommanderende i Narvik.

Bataljonssjefen avviste underretningen som ikke stemte med den ordre han selv hadde å følge. Fiendtlighetene var på norsk side allerede innstillet kvelden før. Noen nedleggelse av våpen eller noen overgivelse ville ikke komme på tale, og hvis det ble gjort forsøk på å hindre ham i å utføre sin ordre, ville ansvaret for gjenopptagelse av fiendtlighetene falle på den tyske sjef.

På spørsmål om bataljonssjefen hadde noe forslag å gjøre, skrev denne at han ønsket et bredt «ingenmannsland» mellom nordmennene på Kuberget og tyskerne sør for Holmelven—Jernvannene. Parlamentærene ble deretter sendt tilbake.

I/IR 16 ble telefonisk anmodet om å påskynde sin avmarsj, idet veien bakover måtte gå gjennom II/IR 16's område, og som den bataljon som lå på ytterste fløy måtte I/IR 16 avmarsjere først under dekning av søsterbataljonen.

Forgjeves ble telefonforbindelse med brigadesjefen forsøkt. Han var under flytting.

Kl. 1200 kom Oberleutnant Renner — kompanisjef i *Bataljonen Schleebüрге* — med de to parlamentærer til II/IR 16's Ko og gjentok det tyske krav med den tilføyelse at han hadde ordre om å rykke videre frem, hvis kapitulasjonen ikke fant sted. Bataljonssjefen avviste på ny kravet, henviste til sitt forslag

om demarkasjonslinjer og tilføyet at en tysk fremrykning ville bety en gjenåpning av fiendtlighetene, og i så fall forbeholdt han seg å gå til angrep for å få handlefrihet med hensyn til den beordrede hjemmarsj. Renner ønsket å få en ny konferanse med sin sjef og tok avskjed.

Etter innhentet tillatelse fra sjefen for II/IR 16 ved 14-tiden ankom sjefen i det tyske kampavsnitt sammen med en artillerikaptein, to fallskjermløytanter foruten Renner og hans følge og fremsatte nu det tyske krav som et *ultimatum*. Da dette kategorisk ble avslått, meddelte major *von Schleebüрге* at han så seg nødsaget til kl. 1700 å tilkalle 34 Stukamaskiner (*Sturzkampfflugzeuge*), og det ville bli en så redselsfull opplevelse at ingen kunne på forhånd gjøre seg noen forestilling om det. Norske tropper var hittil ikke blitt angrepet av disse fly, men det var nettopp slike som hadde gjort det av med motstanden i Holland og Belgia. Han insisterte på at bataljonssjefen for sin egen avdelings skyld straks måtte nedlegge våpnene og bli ført til Bjørnfjell.

Denne trusel ble straks avvist. Da det var innlysende at de to parter hadde helt forskjellige ordrer, foreslo den norske bataljonssjef som en logisk utvei å innhente nærmere ordrer fra de to sjefers nærmeste overordnede. Schleebüрге aksepterte forslaget under den forutsetning at såvel nordmenn som tyskere forble i sine stillinger, inntil han kunne få forbindelse med sin sjef, oberst Windisch.

Sjefen for II/IR 16 gjorde oppmerksom på at all denne parlamentering hadde bundet ham ufrivillig til passivitet. Hans avdeling skulle forlengst ha vært under marsj, men han kunne gå med på at hans egen bataljon ble stående. De øvrige norske avde-

linger hverken kunne eller ville han forsøke å stanse.

Forhandlingene foregikk i bataljonssjefens 8-duks gråtelt. Været var surt med snetykke, så alle tyskerne stuet seg inn under teltdukene og ble derfor uoppmerksomme på at I/IR 16's avdelinger en etter en i ett-geledds formasjon passerte forbi teltet på stien i kloss nærhet.

På grunn av været og det vanskelige terreng ba Schleebüрге om å få bli sittende, mens en telefonlinje ble lagt fra II/IR 16's Ko til oberst Windisch. Dette ville bataljonssjefen foreløpig ikke gi ordre om og skyldte på at han først ville søke forbindelse med sin brigadesjef. Dette visste han ikke ville lykkes, men noe nytt fikk ham til å ønske å trekke tiden ut. Det var nemlig under forhandlingene kommet flere tyske ordonanser med meldinger til Schleebüрге. Det var ikke mulig å oppfatte de viskende rapporter, men bataljonssjefen fikk etter hvert en levende følelse av at tyske tropper var i ferd med å omgå hans egen avdeling. Inntrykket av å være gjenstand for en infam krigslist ble til slutt så sterk at han fant å måtte gjøre mottrekk. Uten å avbryte forhandlingene fikk han sin adjutant til å forlate teltet for å igangsette hurtigst avmarsj av bataljonen. Så gikk han med på å skaffe telefonforbindelse for Schleebüрге, men sambands-sjefen fikk tilleggsordre om å bruke minst 3 timer på jobben.

Kl. 2110 kom oberst Windisch i telefonen. På Schleebürges rapport og anmodning om forholdsordre svarte obersten straks at de norske tropper uhindret skulle kunne avmarsjere. Tydelig skuffet, men korrekt gjorde major *von Schleebüрге* og hans store følge honnør og forsvant.

På dette tidspunkt var det i bataljonsområdet bare tilbake

det lille stabspersonell i kommandoplassen, et par sambandsmenn og 3 kløvhester med sine førere. I rask marsj ble plassen forlatt kl. 2200 i håp om at bataljonen kunne innhentes under den lange marsj mot Bonnes. Men det ble ikke tilfellet.

Da den lille flokk etter en times marsj nærmet seg vannskillet i et fjellpass nordøst høyde 860, ble den stanset av en tysk avdeling. Dens styrke var det ikke mulig å avgjøre på grunn av snedrevet. Bataljonssjefen protesterte mot sperringen og forlangte å bli ført til vedkommende sjef. I et telt under toppen av hd 860 presenterte Oberleutnant Becker seg som sjef for et fallskjermkompani med ordre om å stanse, avvæpne og føre til Bjørnefjell alle norske avdelinger som kom i hans teig, altså en bekreftelse på bataljonssjefens mistanke om tysk renkespill. Becker ble gjort kjent med oberst Windisch's ordre til major von Schleebrügge, men be-

klaget at han måtte følge sin ordre inntil ny ordre kunne innhentes. Bataljonssjefen, som var mer enn glad over at begge søsterbataljonene var kommet unna i tide, aksepterte dette. Så viste det seg at løytnantens radiostasjon ikke var i orden, hvorfor han tilkalte en skiløper-ordonans. På forespørsel mente denne å kunne være tilbake med ny ordre på 5 timer. Med denne lange ventetid for øye foreslo bataljonssjefen at hans lille følge ble tillatt å dra videre, mens han selv ble tilbake. Dette ble ikke akseptert. En times tid senere viste Becker en uventet konduite. Han var kommet til at bataljonssjefens fremstilling måtte være korrekt og utstedte derfor passerseddel.

Da bataljonssjefen ved halv 3-tiden 10. juni kunne forlate Beckers telt, så han på litt avstand en klynge soldater reise seg og gjøre honnør. Da dette bare kunne være norske soldater, ba han om å få snakke med

dem, men forgjeves. Han fikk imidlertid ropt til soldatene at de snart ville bli frigitt. Det viste seg senere å være en tropp av I/IR 16 som i snedrevet under tilbakemarsjen opp mot vannskillet var kommet bort fra sitt kompani og gått like i armene på fallskjermjegerne.

Fra vinterlig, blåsende vær i nesten 900 meters høyde møtte den lille norske flokk etter 7 timers rask marsj varmt sommervær nede i Salangsdalen ved Bonnes. De to bataljoner var kommet dit 5 timer tidligere og var blitt bilt til Setermoen. Der begynte innleveringen straks, og 11. juni fant dimisjonen sted.»

Tilbaketrekningen gikk etter planen ved 7. brigade og Bg. batj. III og uten at tyske avdelinger brøt forstyrrende inn.

Så den tyske av major Hans von Schleebrügge. Sjef for I. bataljon. 139. Gebirgsregiment. (Oversatt av oberst O. H. Munthe-Kaas.)

Omkring 6./7. juni 1940 var stillingen kritisk for de tyske tropper. Jeg hadde inntrykk av at general Dietl bedømte utsiktene mer pessimistisk enn jeg. Vi regnet med et norsk angrep 9. eller 10. juni. I antall og våpen var vi nok meget svakere. De norske våpen var tyngre og hadde større rekkevidde.

9. juni fikk jeg underretning om de påbegynte kapitulasjonsforhandlinger. Jeg besluttet meg til å ta personlig kontakt med ledelsen av de norske tropper i min teig (kampbelte) Kuberget—Svenskegrensen.

Før jeg dro fikk jeg ordre til å dirigere de norske tropper til Bjørnefjell for der å avvæpnes. Skyndsomt løp jeg så til den norske forpost. Ved dens formidling ble jeg ført til nærmeste, norske offiser, en artillerioffiser, visstnok premierløytnant eller se-

Becker, Luitpold
Fallschirm-Jäger Btl. 1
Glundal
(Almås)
Kuberg

Lt. Beckers passerseddel. Kuberget 10/6 1940 kl. 01.00.

kondløytnant. Han ville følge meg, men jeg løp så fort at han til slutt forklarte meg veien og selv ble tilbake. Jeg ilte videre, og på grunn av min norske forsvinningsdrakt ble jeg ikke stanset av norske tropper, og jeg kom frem til den norske avsnittskommando. Jeg lot meg føre til teltet til major Munthe-Kaas. Stemningen var kjøl. Jeg ba ham innstille sin tilbaketrekning ettersom jeg hadde fått en trådløs ordre fra min Overkommando om at de norske tropper skulle begi seg til Bjørnfjell for der å la seg avvæpne. Munthe-Kaas lot seg imidlertid ikke influere i sitt forehavende. Tvertimot, enhver fremrykning av våre tropper ville han bekjempe med alle sine midler.

Nu hadde jeg, da jeg forlot mine tropper, gitt dem ordre til på avtalt klokkeslett å rykke etter meg. (Schleebrügge synes her feilaktig å antyde at han meddelte Munthe-Kaas dette. Hadde han det gjort ville han ha blitt arrestert på flekken. Oversetterens anmerkning. Tatt i betraktning hans identitet har han nok mere enn full dekning for den. Red.) Munthe-Kaas gjentok at han ville sette inn alt han hadde, og han ville innstille tilbakerykningen.

Situasjonen var følgelig svært vanskelig, fordi jeg var uten samband, og fordi avstanden var så stor fra den norske kommandants telt til min egen kommandoplass at jeg ikke kunne få gitt mine tropper noen forhold-sordre.

Jeg tror vanskelighetene tilslutt hadde latt seg rydde av veien, hvis jeg gjennom det norske sambands forreste postering kunne ha fått gi mine tropper ordre om ikke å rykke frem.

Forhandlingene med Munthe-Kaas varte meget lenge. Imidlertid ble det en ny situasjon, ved at jeg fikk beskjed om

under alle omstendigheter å fastholde de norske tropper — de måtte ikke fjerne seg fra oss.

Etter henstilling fra meg beordret Munthe-Kaas stans i tilbakemarsjen for de av hans avdelinger som ennå kunne stoppes. Munthe-Kaas hadde på min anmodning forlenget sitt samband («lagt tråd») over ingemannsland til mitt eget sambandsnett.

Nu hendte følgende: Gjennom det etablerte samband forklarte jeg Overkommandoen situasjonen, og ga uttrykk for at jeg mente angjeldende norske styrke viste en klar, militær holdning, at jeg også var overbevist om at det alltid var nyttig å oppnå et anstendig, soldatmessig forhold til nordmennene, hvorfor jeg foreslo at nordmennene burde kunne nedlegge sine våpen og deretter marsjere til Setermoen i stedet for til Bjørnfjell. Munthe-Kaas sto imidlertid fast på sitt — med sine våpen å dra til Setermoen — med mindre en uangripelig klar ordre fra Den norske Overkommando ga et annet alternativ.

Mens vi ennå forhandlet kom — nok som følge av min situasjonsrapport — sådan ordre til meg: «Hvis ikke nordmennene innen en nøye fastsatt frist nedla sine våpen ville Luftwaffe med alle disponible maskiner, Stukas medregnet, angripe de norske tropper. På meg virket ordren overordentlig overraskende og pinlig på to måter. For det første hadde jeg gjort alt for å holde de norske tropper tilbake, og for det annet var tidsfristen dertil for kort til at jeg kunne bevirke noen endring. Forannevnte samband var satt ut av funksjon. Hvis angrepet nu kom ville man på norsk side se på min opptreden som en felle.

Jeg ba da Munthe-Kaas inntrengende om for enhver pris hurtigst mulig gjenoppta mars-

jen — og for min del gjerne med våpen — til Setermoen — og uten å forlange nærmere forklaring fra meg enn den at en meningsløs fare truet ham og hans tropper hvis ikke den posisjon — hvori jeg med mine forhandlinger hadde stoppet dem — snart ble forlatt.

Så brøt jeg opp og ilte tilbake til min kommandoplass. Der meddelte oberst Windisch meg, til min store berølgelse, at Overkommandoen — i betraktning av den meg skildrede ubestridelige og ærefulle holdning av nordmennene — var ensforstått i at troppene til Munthe-Kaas var avmarsjert med våpen. Etter min forståelse må truselen om flyangrep henge sammen med en eller annen tidligere underretning til meg.

Slutt på major Hans von Schleebrügges rapport.

Andreas Hauge

Munthe-Kaas sier seg meget tilfreds med at Schleebrügges rapport er dukket opp, men når den nu skal offentliggjøres bør en vesentlig uefterrettelighet korrigeres:

Schleebrügge fant situasjonen vanskelig, fordi han var uten samband med sine overordnede. Det er riktig, men når han litt senere taler om at han — takket være en forlengelse av det norske samband til eget sambandsnett — fikk forbindelse med sin overkommando, er det fri fantasi.

Enda litt senere forteller han at sambandet — som ikke eksisterte — ikke lenger funksjonerte, og at han derfor ikke kunne få gitt ordre til egen avdeling.

Det ble fra norsk side ikke lagt telefontråd før det ble påkrevet å kontakte oberst Windisch. Da dette lyktes kl. 2110 meddelte obersten Schleebrügge at nordmennene skulle ha uhindret hjemreise. ■